

คาราอั่ง

ประวัติคาราอั่ง

ชนเผ่า คาราอั่ง แปลว่าชนเผ่าที่ชอบอยู่บนภูเขา ซึ่งเป็นชื่อดั้งเดิมของชนเผ่านี้ ปกติชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า คาราอั่ง ส่วนชื่อปะหล่องนั้นเป็นชื่อที่ชนกลุ่มพม่าขนานนาม โดยทั่วไปชนกลุ่มนี้ไม่ชอบให้เรียกว่า ปะหล่องด้วยเหตุผลที่ว่าไม่ใช่ภาษาตนเองทั่วโลกมีคาราอั่งอยู่ ๓ แบบ คือ คาราอั่งว่องหรือที่รู้จักกันทั่วไปว่าคาราอั่งดำ กลุ่มนี้แต่งกายคล้าย ๆ กับลาหู่แซแล คาราอั่งเหร่งหรือคาราอั่งแดงและคาราอั่งลู่หรือคาราอั่งขาว สำหรับชนเผ่าคาราอั่งทั้ง ๓ กลุ่ม มีความแตกต่างกัน เช่น ภาษา จะมีการออกเสียงหนักและเบาต่างกัน ตลอดถึงการออกเสียง ซึ่งบางกลุ่มเน้นเสียงสูง มีบางกลุ่มที่เน้นเสียงต่ำ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ามีความต่างกันในการพูดและการแต่งกายแต่ก็สามารถสื่อสารกันได้ ปัจจุบันชนเผ่าคาราอั่งอยู่ในประเทศพม่า (ที่น้ำส้างซ์ เชียงตุง และเมืองกึ่ง) ประเทศจีนและประเทศไทย ในส่วนประเทศไทยนั้นล้วนแต่เป็นคาราอั่งเหร่งหรือแดง จุดสังเกตที่เป็นตัวบ่งบอกว่าเป็นคาราอั่งกลุ่มไหน ให้ดูสีของเสื้อผ้า การแต่งกายของผู้หญิงตรงผ้าถุง ปัจจุบันกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

- ๑.) บ้านปางแดงในและนอก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- ๒.) บ้านแม่จร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- ๓.) บ้านห้วยโป่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- ๔.) บ้านนอแล อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- ๕.) บ้านห้วยหมากเหลี่ยม อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- ๖.) บ้านห้วยแคะนุ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- ๗.) บ้านห้วยหวาย อำเภอแม่ฮวย จังหวัดเชียงใหม่
- ๘.) บ้านห้วยทรายขาว อำเภอแม่ฮวย จังหวัดเชียงใหม่
- ๙.) บ้านสันตน์ปุย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ประชากรคาราอั่งในประเทศไทยนั้นมีประมาณ ๘,๐๐๐ คน

การอพยพเข้ามาในเมืองไทย

ชนกลุ่มคาราอั่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย กลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย คือบ้านนอแล ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาที่เมืองไทยครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ จำนวนประมาณ ๒,๐๐๐ คน อพยพมาจากบ้านดอยลาย เมืองใน เขตเชียงตุง ประเทศพม่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ สาเหตุการอพยพ ก็เนื่องมาจากมีสงครามสู้รบระหว่างกลุ่มว่าไทใหญ่และพม่า ด้วยทหารว่าและไทใหญ่อยู่ในพื้นที่ของกลุ่มคาราอั่ง เมื่อทหารว่าและไทใหญ่เข้ามาได้บังคับให้ชาวบ้านคาราอั่งมอบอาหารและข้าวของ ซึ่งการมอบข้างของเครื่องบรรณาการนั้นเป็นที่มาของการทำให้ทหารพม่าไม่ไว้ใจและเกรงว่าชนเผ่าคาราอั่งไปก่อกบฏกับชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ จึงจับไล่ชนเผ่าคาราอั่งให้ย้ายออกจากพื้นที่ด้วยการบังคับทารุณกรรม ทั้งการเขียนดีและเกณฑ์ให้อาบน้ำธาตุโครปรณ์ ทำให้ชนกลุ่มคาราอั่งหนีถอยร่นลงมาอยู่ระหว่างชายแดนไทย - พม่า ใกล้เคียง ๆ กับบ้านนอแลปัจจุบัน ชื่อหมู่บ้านห้วยน้ำริน อยู่ที่หมู่บ้านนี้หนึ่งปี จากนั้นก็หนีข้ามมาประเทศไทยบริเวณบ้านนอแลในปัจจุบัน และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ชนเผ่าคาราอั่งได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์เสด็จเยือนโครงการหลวงดอยอ่างขาง นำเข้าเฝ้าโดยนายนางโมหมันเฮิน ผู้นำชุมชนในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ตรัสถามว่า เป็นเผ่าอะไร ซึ่งชาวบ้านได้ตอบว่าเป็นชนเผ่าคาราอั่ง พระองค์ยังได้ตรัสถามต่อว่านับถือศาสนาอะไร ชาวบ้านได้ตอบว่าศาสนาพุทธ จากนั้นพระองค์ได้ตรัสว่าให้อยู่ในเมืองไทยได้ พร้อมทั้งได้พระราชทาน พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๕๐๐๐ บาท ให้สร้างศาลาบรรจุพระประธานและได้ถวายจิวรให้กับสามเณร ชาวคาราอั่งที่เดินทางเข้าเฝ้าในครั้งนี้ ภายหลังได้รับพระราชทานอนุญาตให้อยู่ในเมืองไทยได้ ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ชนเผ่าคาราอั่งได้เกิดการแยกย้ายไปตั้งหมู่บ้านต่าง ๆ อาทิเช่น บ้านแม่จร บ้านห้วยโป่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ บ้านห้วยหมากเหลี่ยม อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านห้วยหวาย บ้านห้วยทรายขาว อำเภอแม่ฮวย จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนบ้านห้วยแคะนุได้แยกไปอยู่ตั้งแต่ปี ๒๕๒๗

เนื่องจากชาวบ้านย้ายเข้ามาเมืองไทยใหม่ๆ จึงยังไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง จึงไปรับจ้าง กลายเป็นหมู่บ้าน ปัจจุบันชนเผ่าคาราอั้งมีบัตรประจำตัวประชาชนเหมือนคนไทยทั่วไป อย่างไรก็ตามก็ยังมีคนอีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่มีสัญชาติ ด้วยเหตุผลช่วงที่มีการสำรวจได้ไปรับจ้างนอกเขตชุมชน ทำให้กลุ่มที่ออกไปจากชุมชนตรวจสอบและมีปัญหาเรื่องสัญชาติจนถึงปัจจุบัน

ด้านความเชื่อ

กลุ่มชนคาราอั้งนับถือศาสนาพุทธ โดยผสมผสานกับความเชื่อลี้ลับศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติ ในหมู่บ้านคาราอั้งโดยทั่วไปมักพบเห็นวัดทางพระพุทธศาสนาตกแต่งอย่างสวยงาม มีประเพณีเหมือนกับชาวพุทธทั่วไป นอกจากนั้นยังได้พบศาลพระภูมิประจำหมู่บ้านหรือเรียกเป็นภาษาคาราอั้ง “โฮเตอร์” หรือ “โฮจาร์อ” เป็นศาสนสถานที่สำคัญมาก เปรียบเสมือนหัวใจของหมู่บ้าน หากมีอาการไม่สบาย หรือชุมชนเกิดความไม่สงบ ก็นิมนต์พระสงฆ์มาสวดในสถานที่แห่งนี้ การประกอบพิธีกรรมใดๆ ของคาราอั้ง จึงเป็นเรื่องของการเอาหลักธรรมทางศาสนาพุทธ มาผสมผสานกับหลักความเชื่อของชนเผ่าที่มีการสืบสานมาหลายชั่วอายุคน

ในรอบหนึ่งปี ชนกลุ่มคาราอั้งมีการประกอบพิธีกรรมและเทศกาลมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปีใหม่ในเดือนมกราคมหรือเรียกเป็นภาษาคาราอั้งว่า “ร้อคนี่” ในบางปีมีการประกอบพิธีกรรมกองฟืนสูงหลายเมตรในเดือนกุมภาพันธ์ โดยชาวบ้านมีการเอาฟืนมากองไว้ที่วัด เนื่องด้วยความเชื่อที่ว่าถวายทานให้กับบรรพบุรุษหรือสร้างบุญให้กับตนเองและครอบครัว ก่อนที่จะมีการจุดไฟเผาฟืนก็จะมีการนิมนต์พระมาสวด

ในเดือนมีนาคม ชนเผ่าคาราอั้งนิยมแห่มารดแสงบุญ และถือว่าเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการแสวงบุญ เพราะเสร็จจากการเก็บเกี่ยว จะไปวัดที่ดัง ๆ เช่น พระธาตุคอกยสุเทพหรือพระธาตุคอกยง ตลอดถึงไปทำบุญหรือไปสนทนาธรรมกับพระดัง ๆ หรือเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป อย่างเช่น คุรุบาทึง ถัดมาอีกเดือนนั้นคือเดือนเมษายน มีการตกแต่งประดับประดาในวัดไปด้วยใบทองและวัสดุที่หาง่ายในชุมชน เพราะเข้าสู่เทศกาลสงกรานต์ มีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ขอพรจากพระและผู้อาวุโสในชุมชน

เดือนพฤษภาคม เดือนนี้นิยมส่งลูกหลานที่เป็นผู้ชายบวชลูกแก้ว เช่นเดียวกับคนเมืองที่นิยมบวชสามเณรฤดูร้อน เดือนมิถุนายนปิดศาลหลักเมือง หรือประตูเมือง ตรงกับแรม ๘ ค่ำ เดือน ๗ หลังจากปิดศาลหลักเมืองแล้วคนในชุมชนจะแต่งงานไม่ได้โดยเด็ดขาด เดือนกรกฎาคม ทุกคนเตรียมเข้าวัด เพื่อเข้าพรรษา ซึ่งคนแต่ละคนแก่เข้าวัดฟังเทศฟังธรรม ตลอดถึงถือศีลและภาวนาอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติธรรมอย่างนี้จนถึงออกพรรษาซึ่งนั่นหมายถึงเดือนตุลาคม และปลายเดือนตุลาคมจะมีการเปิดประตูเมืองหรือศาลหลักเมือง ตรงกับ ๓ ค่ำ เดือน ๑๒ จะมีการประกอบพิธีกรรม สำหรับประตูเมือง นอกจากเป็นเรื่องของจิตวิทยาในการป้องกันชุมชนแล้วยังเป็นเรื่องของจารีตประเพณีที่กำหนดให้ถือปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ตลอดถึงมีความเชื่อว่าหากสามารถปฏิบัติได้ในกรอบความเชื่อหรือกฎจารีตประเพณี จะทำให้ชุมชน ครอบครั้ว หรือผู้คนเกิดความสงบร่มเย็นและได้บุญ แต่หากมีการละเมิดขึ้นมาก็มีการลงโทษด้วยหลักกฎจารีต อย่างเช่น หากมีการตั้งครุฑระหว่างช่วงปิดประตูเมืองก็จะได้รับโทษตั้งแต่การถูกนิโทษ จนถึงการขับไล่ออกจากชุมชน ฉะนั้นโดยทั่วไปคนคาราอั้งมักถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามความเชื่อตลอดระยะเวลาของการปิดประตูเมือง ซึ่งระยะเวลา ๓ เดือนครึ่ง

เดือนพฤศจิกายนและธันวาคม หากชุมชนไหนมีพระธาตุหรือเจดีย์ จะมีการทำปอยเพื่ออธิฐานและสร้างบารมี ตลอดถึงมีการพักผ่อนหลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานตลอดฤดูกาล

ศาสนสถานที่สำคัญของชุมชน

-โฮเตอร์ หรือ โฮจาร์อ เป็นศาสนสถานระดับชุมชน ชุมชนก่อสร้างขึ้นมาตอนสร้างชุมชนครั้งแรก ในหนึ่งชุมชนมีเพียงแห่งเดียว มีไว้เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ ตามความเชื่อของคนคาราอั้งเชื่อว่าโฮเตอร์มีเทวดาศูนย์อยู่และดูแลชาวบ้าน สถานที่แห่งนี้

นี่จึงถือว่าเป็นหัวใจของชุมชน โดยสร้างเป็นสี่เสาและมีสองชั้น การประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งจะประกอบในชั้นที่สอง หากไม่มีพิธีกรรมหรือยังไม่ถึงฤดูกาลในการประกอบพิธีกรรมไม่สามารถปีนขึ้นไปได้ หากมีการละเมิดขึ้นมา ผู้ละเมิดต้องประกอบพิธีกรรมขอมาทันที ฉะนั้นไฮเตอร์จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนที่สร้างไว้ในกลางชุมชน ตลอดถึงเป็นศาสนสถานทางจิตวิทยาของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนหากไม่สบาย หรือเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สร้างความไม่สงบในชุมชน ก็จะมีการประกอบพิธีกรรมในสถานที่แห่งนี้

อย่างไรก็ตามการประกอบพิธีกรรมของคนคาราอั้งในสถานที่แห่งนี้จะไม่เป็นไปโดยความเชื่อดั้งเดิมอย่างเดียว แต่ได้มีการประยุกต์กับพุทธศาสนา โดยสามารถพิสูจน์ได้จากการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้ง พระสงฆ์ถือว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบในพิธีกรรม

- **ศาลหลักเมือง หรือประตูเมือง** เปรียบเสมือนประตูหมู่บ้านที่คนคาราอั้งสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นจิตวิทยา ปกตีสถาณที่มีอยู่แค่แห่งเดียวและมีอยู่นอกชุมชน กล่าวคือถัดจากชุมชนเป็นศาลหลักเมือง การมีศาลหลักเมืองทำให้คนในชุมชนรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย และเมื่อถึงเดือนแรม ๘ ค่ำ เดือน ๗ หรือตรงกับเดือนมิถุนายนของไทย จะมีการประกอบพิธีกรรมปิดศาลหลักเมืองและจะไปเปิดอีกทีก็เมื่อขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ระยะเวลาปีรวม ๓ เดือนครึ่ง การปิดศาลหลักเมืองจะอยู่ในช่วงเข้าพรรษา ซึ่งคาราอั้งถือว่าอยู่ในช่วงของการแสวงหาบุญ ฉะนั้นช่วงระยะเวลาถือศีลหรือปิดศาลหลักเมืองชาวบ้านทุกคนจะมีการประพฤติปฏิบัติตามจารีตอย่างเข้มแข็ง เช่น ไม่ติดลูกเมีย ไม่แต่งงาน ฯลฯ กฎจารีตประเพณีของคนคาราอั้งในช่วงปิดศาลหลักเมืองจึงเป็นเรื่องของการสร้างกฎเกณฑ์กติกาศักดิ์ของสังคมโดยผ่านมิตีความเชื่อและนำไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน

- **วัดตามพระพุทธศาสนา** เป็นอีกหนึ่งศาสนสถานที่สำคัญของชาวคาราอั้งที่ขาดหายไม่ได้ โดยพื้นฐานชาวคาราอั้งนับถือศาสนาพุทธ แต่มีความเชื่อดั้งเดิมผสมผสาน การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มีองค์ประกอบทางศาสนาพุทธ เช่น งานศพ นอกจากนี้มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชนเผ่าแล้วยังมีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวด วัดจึงเป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่คนคาราอั้งให้ความสำคัญตลอดถึงอาศัยวัดในการพัฒนาร่างกายและจิตใจ

ภาษา

คาราอั้งเป็นชนเผ่าที่มีภาษาพูดแต่ไม่มีภาษาเขียน โดยทั่ว ๆ ไปคนคาราอั้งมักพูดภาษาไทยใหญ่ได้ดีเพราะเคยอาศัยอยู่ในดินแดนที่มีเจ้าปกครองเป็นไทยใหญ่ คนคาราอั้งจึงนิยมใช้ภาษาไทยใหญ่เป็นภาษากลางในการสื่อสารกับชนเผ่าอื่น ๆ เช่น คนลาหู่ อ่าข่า ลีซอ ซึ่งโดยมากก็สามารถพูดภาษาไทยใหญ่ได้เช่นกัน

คนคาราอั้งมักพูดตั้ง ซัดเจิน ลักษณะการพูดออกจะรวน ๆ พูดเร็ว สำเนียงคล้ายกับภาษากะเหรี่ยง เน้นการออกเสียงสูง การพูดจาเน้นออกเสียง “ร” และ “ซ” ทำให้หลายกลุ่มชนเผ่าที่ไม่คุ้นเคยมักฟังภาษาคาราอั้งไม่ได้ศัพท์ อย่างไรก็ตามชนกลุ่มคาราอั้งมีพื้นเพภาษาไทยใหญ่ดีกว่าชนเผ่าอื่น ๆ ทำให้สามารถสื่อสารและพูดภาษาคำเมืองได้ชัด ตลอดถึงสำเนียงและการออกเสียงภาษาไทยชัดเจนน

พิธีกรรมสำคัญ

- **พิธีกรรมเรียกขวัญ** ภาษาคาราอั้งเรียกว่า “โคกระปรอ” เป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัว จะประกอบพิธีกรรมในเวลากลางคืน การเรียกขวัญของชาวคาราอั้งมีหลายรูปแบบและหลายขั้นตอน พิธีกรรมแต่ละอย่างล้วนถูกกำหนดด้วยอายุของผู้เรียกขวัญ เช่น ผู้ถูกเรียกขวัญเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ พิธีกรรมก็จะแตกต่างกันออกไป การเรียกขวัญจะมีการเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนมาสวด สำหรับการเรียกขวัญผู้ใหญ่ มีองค์ประกอบมากกว่าเด็กและองค์ประกอบในการประกอบพิธีกรรมนั้นประกอบไปด้วย ๑) งานข้าว ๒) กระจก ๓) ข้าวสาร ๔) เงิน ๓๐ บาท ๕) ถ้วยดิน ๖) ด้าย ๗) ปลา มาสวดเป็นภาษาสุภาษิตเพื่อเรียกขวัญ จากนั้นก็มีมดมือ

สำหรับพิธีกรรมเรียกขวัญเด็ก ประกอบไปด้วยข้าวเกี่ยวข้าว เชือก ด้าย ปลา ข้าว ในหลักความเชื่อของชนกลุ่มคาราอั้ง การที่ต้องมีเชือกก็เพื่อที่จะได้มัดขวัญเด็กกลับบ้าน ข้าว ปลา เรียกให้เด็กมากินข้าว พิธีกรรมก็คือ หมุนปลาที่อยู่ในจาน ๓ ครั้ง หากหัวปลาตรงแนวตั้งจะถือว่าขวัญของเด็กนั้นกลับมาอย่างสมบูรณ์ เอาเม็ดข้าว ๓ เม็ด ใส่บนหัวและให้กินข้าวที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม หากการหมุนปลาที่อยู่ในจานไม่ได้อยู่แนวตั้งทั้ง ๓ ครั้ง ถือว่าขวัญเด็กยังไม่มา จะต้องหมุนจนกว่าขวัญเด็กจะกลับมา เมื่อขวัญเด็กกลับมาผู้เฒ่าผู้แก่จะมีการมัดมือและให้พร

- พิธีกรรมสืบชะตา หรือในภาษาดาราอั้ง “สืบชะตา” มีอยู่ ๒ ระดับ คือสืบชะตาในระดับครอบครัว และสืบชะตาระดับชุมชน พิธีกรรมสืบชะตาของคนดาราอั้งเชื่อว่าจะทำให้ผู้ประกอบพิธีกรรมมีอายุยืนยาว ปกติพิธีกรรมนี้นิยมทำให้กับคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน โดยเฉพาะคนที่มียาอายุมากที่สุด ในชุมชน ในบรรดาพิธีกรรมสืบชะตา การสืบชะตาน้ำหรือที่เรียกเป็นภาษาดาราอั้งว่า “สืบชะตาอ้อม” เป็นพิธีกรรมที่ใหญ่ที่สุด และเชื่อว่าผู้เข้าร่วมพิธีประกอบพิธีกรรมต่ออายุจะได้บุญมาก การประกอบพิธีสืบชะตาน้ำมีองค์ประกอบมากและต้องใช้คนจำนวนมากจึงมักพบเห็นไม่บ่อย ส่วนมากพิธีกรรมนี้จะทำให้กับเจ้าผู้ปกครองแผ่นดินหรือเจ้านายที่เหนือกว่า

สำหรับพิธีกรรมสืบชะตาน้ำ ชนเผ่าดาราอั้งในเมืองไทยเคยประกอบเพียงครั้งเดียว นั่นคือประกอบพิธีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕

- งานแต่งงาน เรียกเป็นภาษาดาราอั้งว่า “ก้าซัด” การแต่งงานเป็นหนึ่งในกระบวนการที่มีไว้เพื่อสืบเผ่าพันธุ์ ซึ่งการแต่งงานนั้นได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อทำให้เกิดการยอมรับในสังคมโดยผ่านมิติของพิธีกรรม การแต่งงานจึงเป็นเรื่องของการประกาศให้รับทราบในหมู่คณะและยังรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมนั้น ๆ

การแต่งงานของชนเผ่าดาราอั้งนั้น ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายที่ต้องมาอยู่กับฝ่ายชาย โดยพิธีกรรมแต่งงานมีการจัดขึ้นทั้งสองฝ่าย ดาราอั้งเป็นอีกหนึ่งเผ่าที่ต้องเสียค่าสินสอด ทั้งนี้พ่อแม่เจ้าสาวจะเป็นคนที่กำหนดค่าสินสอด กรณีที่ชายหญิงในชุมชนเกิดรักกันและอยู่ในช่วงอายุที่สามารถแต่งงานได้ นั่นคือ “ดิเปียะ และกะโยม” พ่อแม่ฝ่ายชายจะต้องนำ “ซา” ไปบ้านฝ่ายหญิงเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับงานแต่งงานตลอดถึงเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยกัน หากฝ่ายหญิงตกลงว่าจะแต่งงานกับฝ่ายชายก็จะมี การให้พรและ **คุ่มคิมซา (อธิบายเป็นภาษาทางการ ภาษากลางคือเอ)** ตลอดถึงมีการแจกชาให้ผู้ใหญ่ที่มาร่วมในคำคืนนี้เพื่อเป็นสัญญาป่าวประกาศให้คนทั้งชุมชนได้รับทราบว่ามีพิธีแต่งงานจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน มีการตกลงวงค่าสินสอดครั้งหนึ่งและจำนวนไข่ที่จะใช้ในงานแต่ง กรณีที่ฝ่ายชายไม่มีเงินและไม่สามารถหาค่าสินสอดได้ เมื่อผ่านการแต่งงานแล้วต้องย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านฝ่ายหญิงเป็นเวลา ๓ ปี เพื่อเป็นค่าสินสอด หากการพูดคุยกันไม่สามารถตกลงกันได้ ทางฝ่ายชายที่มีการนำขามาจะไม่มีการคุ่มชาและแจกชาอย่างเด็ดขาด

การที่คนดาราอั้งถือชาสำคัญที่สุดในพิธีกรรมแต่งงาน หากไม่มีชาก็ไม่สามารถทำพิธีแต่งงานได้อย่างเด็ดขาด ตามความเชื่อของคนดาราอั้ง การให้ชาเปรียบเสมือนการหมั้นหมายและเป็นการประกาศให้คนในชุมชนและสังคมได้รับทราบ ตลอดถึงเป็นพันธสัญญาว่าจะมีงานแต่งงานเกิดขึ้น ตามตำนานเล่าขานกันมา ในอดีตกาลหนุ่มสาวคู่หนึ่ง เกิดความรัก แต่ด้วยฝ่ายชายฐานะค่อนข้างยากจนไม่มีทรัพย์สินมากพอในการขอแต่งงาน จึงใช้ “ยาเยอ” หรือใบชาในการตั้งจิตอธิษฐานบอกกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายและใช้ชาเป็นสัญลักษณ์ของการหมั้น จากปฐมกาลครั้งนั้นเป็นต้นมา คนชนเผ่าดาราอั้งจึงขาดชาเป็นองค์ประกอบในการแต่งงานไม่ได้โดยเด็ดขาด

การใช้ชานอกจากเป็นสัญลักษณ์ในการจับจองคู่ครองแล้ว ยังมีการสอนกุศโลบายให้กับสามีภรรยาผ่านใบชาอีกด้วย นั่นคือใบชามีคุณลักษณะคือมีทั้งขมและหวานปนกัน นั่นหมายถึงการใช้ชีวิตของคู่ที่มีทั้งหวานและขม จึงต้องใช้ความอดทนในการใช้ชีวิตดั่งเช่นใบชาและคั้นชา เมื่อเจ้าสาวย้ายมาอยู่กับฝ่ายเจ้าบ่าว ทางครอบครัวเจ้าบ่าวมีการกั้นห้องต้อนรับลูกสะใภ้ใหม่ เมื่อมีลูกหลานมากพอจะมีการขยายครอบครัว คือพี่ชายคนโตจะแยกบ้านหลังใหม่ แต่ทั้งนี้การแยกครอบครัวใหม่ของพี่ชายคนโตจะแยกได้ก็ต้องเมื่อน้องคนรองสามารถช่วยเหลือคนในครอบครัวได้ การที่ชนเผ่าดาราอั้งมีหลักเกณฑ์ในการแยกสร้างครอบครัวใหม่เพราะยึดถือหลักความกตัญญู เลี้ยงบุพการี หากแยกไปมีครอบครัวใหม่ขณะที่น้องคนรองยังเล็กไม่สามารถช่วยพ่อแม่ได้ ทำให้พ่อแม่ต้องลำบากถือว่าเป็นการอกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ด้วยเหตุนี้คนดาราอั้งจึงยึดและถือในหลักจริตนี้อย่างมาก

เมื่อฝ่ายหญิงตกลงปลงใจจะแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายจะกลับบ้านเพื่อไปดูแลขยันหมั่นกับหมอดูประจำหมู่บ้าน จากนั้นฝ่ายชายก็จะไปบอกกำหนดการแต่งงานกับฝ่ายเจ้าสาว การที่คนดาราอั้งใช้ไข่ต้มสุกเป็นองค์ประกอบเพื่อเป็นการให้เกียรติกับญาติฝ่ายเจ้าสาว ไข่จะมอบให้กับทุกคนที่เป็นญาติฝ่ายเจ้าสาวที่มาร่วมตลอดระยะเวลา ๓ วันของงานแต่ง

การแต่งงานของชนเผ่าดาราอั้ง มีความจำเป็นอย่างมาก ที่ต้องจัดทั้งสองฝ่าย นั่นคือฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง จะจัดพร้อม ๆ กัน โดยฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะมีการเชิญญาติพี่น้อง มิตรสหายมาร่วมรับประทานอาหาร และแขกผู้มาร่วมให้พร การจัดงานฝ่าย

ชายจะเป็นฝ่ายออกค่าใช้จ่ายทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายเอง แต่ถ้าฝ่ายชายไม่มีทรัพย์สินเพียงพอก็ให้ฝ่ายหญิงออกแทนและฝ่ายชายเมื่อเสร็จพิธีกรรมแต่งงานแล้วต้องย้ายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง

เมื่อกระบวนการแต่งงานมาถึงวันสุดท้าย เจ้าบ่าวพร้อม “พ่อนาง” หมายถึงผู้นำทางเจ้าสาวมาบ้านเจ้าบ่าว เมื่อเจ้าบ่าวพร้อมเพื่อนเดินทางไปถึงบ้านเจ้าสาว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องประกอบพิธีกรรม “กะหม่า” โดยเชื่อว่าหากทำพิธีกรรมดังกล่าวจะทำให้ครองคู่กันชืดยาว กุศผีหรือสิ่งไม่ดีไม่สามารถแยกเจ้าบ่าวและเจ้าสาวได้ ฉะนั้นการผ่านพิธีกรรม “กะหม่า” จึงเป็นพิธีกรรมที่บ่งบอกถึงการเป็นสามีภรรยาที่สมบูรณ์แบบแล้วและเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของการแต่งงาน เมื่อพิธีกรรมเสร็จก็จะพาเจ้าสาวมาที่บ้านเจ้าบ่าวพร้อมกับเพื่อน ๆ เจ้าบ่าว - เจ้าสาวอย่างอบอุ่น เมื่อมาถึงบ้านเจ้าบ่าว ผู้อาวุโสในชุมชนจะมารวมตัวกัน จากนั้นฝ่ายเจ้าบ่าวจะมีการแจกซา พร้อมทั้งอวยพรให้กับเจ้าบ่าวสาว แล้วเอาซาที่ผ่านการอวยพรมาดื่มรวมดื่มกัน

เมื่อกระบวนการแต่งงานตามพิธีกรรมเสร็จสิ้น วันรุ่งขึ้นสามี - ภรรยาจะต้องไปวัดเพื่อทำบุญ จากนั้นจะรับสามเณรมาเป็นลูกบุญธรรม เช่น เณรชื่อน้ำแสง ภรรยาจะเรียกสามีว่า พ่อน้ำแสง สามีจะเรียกภรรยาว่า แม่น้ำแสง จนเผ่าคาราอั้งเมื่อผ่านการสมรสแล้วจะไม่เรียกชื่อเดิมแต่จะเรียกชื่อตามลูกบุญธรรมที่ไปเอาชื่อมา โดยใช้คำว่าพ่อและแม่นำหน้า การที่ไม่ให้เรียกชื่อเดิมนั้น เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งเพราะการเรียกชื่อตรง ๆ ดูเหมือนเป็นการไม่ให้เกียรติกันทั้งฝ่ายสามีและภรรยา

การเรียกชื่อจะเปลี่ยนไปอีกครั้ง เมื่อภรรยาได้กำเนิดลูก จะเปลี่ยนชื่อเรียกนำหน้าสามี - ภรรยาจากเดิมเอาชื่อลูกบุญธรรม มาเป็นการเอาชื่อลูกจริง เช่น จากเดิมเรียกพ่อหรือแม่ว่า “น้ำแสง” เมื่อกำเนิดลูกออกมาแล้วตั้งชื่อ นิ่ม ก็จะเรียกชื่อพ่อหรือแม่ว่าน่มแทน เป็นต้น

โดยทั่วไปกลุ่มชนคาราอั้งจะแต่งงานช่วงอายุระหว่าง ๑๖ - ๒๐ ปี ซึ่งช่วงนี้ผู้หญิงก็อยู่ในช่วงของวัยกำลังเจริญพันธุ์หรือเป็นสาวเต็มตัว เรียกเป็นภาษาคาราอั้งว่า “คิเปียะ” ด้านผู้ชายนั้นเรียกว่า “กะโยม” อย่างไรก็ตามการแต่งงานของผู้หญิงและผู้ชายยังมีช่องว่างทางอายุนั้นคือผู้หญิงมักแต่งงานก่อนผู้ชายที่อยู่ในอายุราวเดียวกัน การแบ่งช่วงอายุของชนเผ่าคาราอั้ง ดังนี้

ผู้หญิง

- ตั้งแต่เกิดถึง ๓ ขวบ เรียกว่า “กอดงะ”
- อายุ ๔ - ๘ ขวบ เรียกว่า “กรอร้อย”
- อายุ ๙ - ๑๕ ปี เรียกว่า “กรอรา”
- อายุ ๑๖ - ๒๐ เรียกว่า “คิเปียะ”
- อายุ ๒๑ - ๓๐ เรียกว่า “ยาบานีบ” ซึ่งแปลว่าแม่เรือน
- อายุ ๓๑ - ๔๕ ปี เรียกว่า “ยาบานีบแก”
- อายุ ๔๖ ขึ้นไป เรียกว่า “ยากี้ด”

สำหรับผู้หญิงที่มีอายุแต่ยังไม่เคยแต่งงาน ภาษาคาราอั้งเรียกว่า “คิเปียะบรุย” หรือแปลว่าสาวแก่

ผู้ชาย

สำหรับผู้ชาย แบ่งช่วงอายุ คล้าย ๆ กับผู้หญิง อาจมีต่างกันเพียงบางช่วงเท่านั้น เช่น

- ตั้งแต่เกิดถึง ๓ ขวบ เรียกว่า “กอดงะ”
- อายุ ๔ - ๘ ขวบ เรียกว่า “กรอร้อย”
- อายุ ๙ - ๑๕ ปี เรียกว่า “กรอรา”
- อายุ ๑๖ - ๒๐ เรียกว่า “กะโยม”
- อายุ ๒๑ - ๓๐ เรียกว่า เรียกว่า “ดาบานีบ” ซึ่งแปลว่าพ่อบ้าน
- อายุ ๓๑ - ๔๕ ปี เรียกว่า “ดาบานีบแก”
- อายุ ๔๖ ขึ้นไป เรียกว่า “ดากี้ด”

ผู้ชายที่ยังไม่ผ่านการแต่งงาน แต่มีอายุ ภาษาคาราอั้งเรียกว่า “กะโยมบรุย”

- งานศพ เรียกเป็นภาษาคาราอั้งว่า “เมอรูยยา”

การแต่งกาย

การแต่งกายของชนเผ่าคาราอิ่งมีความโดดเด่นไม่แพ้ชนเผ่าอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่บนภูเขา ทั้งนี้เน้นสีสันและลวดลาย การแต่งกายของชนกลุ่มนี้จะเน้นสีอยู่ ๓ สี ประกอบไปด้วยสีแดง หรือเรียกเป็นภาษาคาราอิ่งว่า “เหรง” สีขาวหรือ “ลู่” และสีดำหรือ “ว่อง” จึงเป็นที่มาของการแบ่งกลุ่มคาราอิ่ง แดง ดำ และขาว

ปกติเครื่องแต่งกายของผู้ชายไม่มีอะไรยุ่งยาก คือสวมใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาวและมีเครื่องประดับบนหัว ทั้งนี้สามารถเย็บเสื้อเป็นสีต่าง ๆ เช่นแดงหรือเขียวได้ การแต่งกายจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีการเจริญเติบโตขึ้น ตั้งแต่วัยขึ้นกรอราหรือช่วงอายุระหว่าง ๕ - ๑๕ ปี ผู้ชายหากยังไม่แต่งงานสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงสถานะคือต้องไว้ผมยาวและมีมัดผมบริเวณขมับ ซึ่งสามารถไว้ข้างซ้ายหรือขวา ข้างใดข้างหนึ่ง แต่หากมีครอบครัวแล้วผู้ชายต้องตัดผมสั้นและไม่มัดผมบริเวณขมับ อย่างไรก็ตามชุดแต่งกายผู้ชายของชนเผ่าคาราอิ่งในปัจจุบันค่อนข้างหายาก ในบางชุมชนแทบไม่หลงเหลืออีกเลยเหตุผลเพราะกระบวนการสืบทอดในด้านการแต่งกายของผู้ชายต้องขึ้นอยู่กับผู้หญิง ทำให้เกิดความยุ่งยากและหวัดสุในการผลิตยาก จึงค่อย ๆ หายไปกับกาลเวลา

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีของชนเผ่า ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากด้วยปัจจัยขย ไม่ว่าถูกสร้างขึ้นมาจากเพื่อจรรโลงไว้ซึ่งความบันเทิง ยามเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน สร้างขึ้นมาเพื่อถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าหรือสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย หากมองอย่างละเอียดเครื่องดนตรีของชนเผ่า อาจแบ่งได้ ๕ ประเภท นั่นคือ ดิด สี ดี เป่าและกระทุ้ง

ชนเผ่าคาราอิ่ง ได้มีการคิดค้นและสร้างเครื่องดนตรีขึ้นมาด้วยหลายเหตุผล แต่เหตุผลสำคัญที่สุดคือสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ นั่นคือการเล่นดนตรีถวายให้กับเทพเจ้าต่าง ๆ ตามความเชื่อ จึงสามารถพบเห็นเครื่องดนตรีในยามเทศกาลหรือแม้กระทั่งยามทำงาน อย่างไรก็ตามเครื่องดนตรีของชนเผ่าคาราอิ่งในปัจจุบันหาได้ยากยิ่งเพราะได้หายไปเกือบหมดแล้ว ด้วยเหตุผลใหญ่ ๒ ประการ นั่นคือ การขาดคนทำเครื่องดนตรี และกระบวนการสืบทอดในการเล่นได้ขาดหายไป ทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จักเครื่องดนตรีของชนเผ่าตนเอง เครื่องดนตรีของชนเผ่าคาราอิ่งที่สามารถพบเห็นได้ในปัจจุบันที่หลงเหลืออยู่ดังนี้

- เป่า เรียกว่าภาษาคาราอิ่งว่า “หว่า”
- พิณสามสาย “คั้ง”
- กลอง “กรั้ง”
- ฉิ่ง “อูว์มั้ง”
- ฉาบ “แจะ”

นอกจากเครื่องดนตรีแล้ว ชนเผ่าคาราอิ่งยังมีการละเล่นที่น่าสนใจ การละเล่นที่มักพบเห็นได้ทั่วไปได้แก่ การละเล่นนางร้อเงินหรือเรียกเป็นภาษาคาราอิ่งว่า “นางลอยเงิน” ซึ่งการละเล่นชนิดนี้ได้ดัดแปลงมาจากการละเล่นของคนไทใหญ่ที่มีการเต้นเป็นคู่ ๆ เป็นวงกลม การละเล่นรำดาบหรือในภาษาท้องถิ่นคาราอิ่ง “กาเยอ” นอกจากนั้นยังนิยมเต้นตามจังหวะดนตรีที่บรรเลง โดยไม่มีท่าการละเล่นที่ตายตัว

การเล่นเครื่องดนตรี หลายครั้งใช้เป็นสื่อ เช่น การเป่าหว่า (เป่า) และคั้ง (พิณสามสาย) หนุ่ม ๆ จะใช้เป่าและสืยามออกไปเกี่ยวพาราสิสาวผู้หมายปอง หญิงสาวได้ยินเสียงหว่าก็จะนั่งรอหนุ่มอยู่ที่บ้าน การเป่าหว่าจึงนิยมเป่าในเวลากลางคืน ยามเว้นว่างจากการทำงาน ตามความเชื่อของชนเผ่าคาราอิ่งเชื่อว่าตราบดีที่ยังไม่ได้เข้าพิธีสมรส ไม่สามารถจับจองหนุ่มสาวได้ ทุกคนในชุมชนมีสิทธิ์ในการเกี่ยวพาราสิกันและมักได้พบเห็นบ่อยครั้งที่หนุ่มคาราอิ่งไปจีบสาวคนเดียว หนุ่ม ๆ มักเล่นตรึรออยู่นอกบ้าน รอให้พ่อแม่สาวเข้านอนก่อน จากนั้นหยุดเล่นดนตรีแล้วเดินเข้าไปในบ้าน

มีเครื่องดนตรีหลายชนิดของชนเผ่าคาราอิ่งที่บ่งบอกถึงพิธีกรรมหรือมีช่วงในการเล่นดนตรีอย่างชัดเจน อย่างเช่น ดนตรีกลองหรือกรั้ง อูว์มั้ง (ฉิ่ง) และแจะ (ฉาบ) ในหนึ่งชุมชนอย่างน้อยต้องมีดนตรีดังกล่าว ๑ ชุด “กรั้ง” ในความหมายของคนคาราอิ่งหมายถึงงานบุญและการไถ่บุญ จะเล่นในงานบุญทั่วไป เช่น งานเข้าพรรษา ออกพรรษา ผ่าป่า ฯลฯ แต่ไม่สามารถเอามาเล่นในงานแต่งงานหรืองานศพ ตลอดถึงงานสนุกสนานรื่นเริงอื่น ๆ อย่างเด็ดขาด

ดนตรีและการเต้น เป็นของคู่กัน สามารถพบเห็นการละเล่น “นางร้อเงิน” (คือการละเล่นอะไร อย่างไร) ของคนคาราอิ่งในงานทั่วไป โดยเฉพาะเทศกาลสำคัญ ๆ ตลอดถึงการไปแสดงให้กับแขกบ้านแขกเมือง อย่างไรก็ตามการแสดงชนิดนี้ได้ถูก

ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับกาลสมัยและตอบสนองการท่องเที่ยว นอกจากการเดินนางร้อยเงินแล้วยังมีการละเล่นอีกชนิดหนึ่งที่เด่น นั่นคือ “การรำดาบ” การรำดาบคือศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการป้องกันตัวและเป็นการแสดงความสามารถให้ผู้คนที่ผ่านไปมาได้ดูกัน กระบวนการสอนในการรำดาบจะมีครูสอนในชุมชน การเรียนรำดาบต้องไปฝึกในป่า ห่างไกลความเจริญหรือห่างไกลผู้คน ต้องทำพิธีขึ้นครูและเรียน การที่คนดาราอั้งไม่ฝึกในที่ที่มีผู้คนมากมายเพราะเชื่อว่าหากช่วงที่ฝึกมีคนมาพบเห็นจะทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ในวิชาหายไป จะฝึกฝนอย่างเคร่งครัดประมาณ ๑ อาทิตย์ในป่า รูปแบบการรำดาบจึงมีดังนี้

- ๑.) มือเปล่า
- ๒.) กระบอง
- ๓.) รำดาบ

การเรียนดาบสามารถเรียนได้ตลอดทั้งฤดูกาล เมื่อผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการฝึกฝนมาแล้ว เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ มักเป็นโอกาสในการแสดงความสามารถให้ผู้คนที่ได้ชม ตลอดถึงให้ครูอาจารย์ได้ตรวจสอบถึงความถูกต้องของวิชาที่รำเรียนมา อย่างไรก็ตามในความเชื่อของคนดาราอั้งนั้นการรำดาบคือวิชาการป้องกันตัวและกระบวนการสืบทอด จึงไม่นิยมประลองวิชาหรือการต่อสู้เอาชนะกับคนอื่น ๆ

นอกจากการเดินนางร้อยเงิน รำดาบแล้วยังมีการเดินรำวง ซึ่งไม่มีท่าเต้นตายตัว เน้นการสร้างสนุกสนาน คลายเครียดจากการทำงานหนัก

การจีบสาว

ตามความเชื่อของพี่น้องดาราอั้ง ผู้หญิงแทบได้ที่ยังไม่ได้เข้าสู่กระบวนการแต่งงาน ยังถือว่ามิสิทธิ์ในการเลือกคู่ครอง จนเผ่าดาราอั้งเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่ค่อนข้างให้อิสระกับผู้หญิงในการเลือกคู่ครอง โดยไม่มีการกีดกัน แต่ทั้งนี้ระเบียบและกฎจารีตได้ถูกนำมาใช้ในการเลือกคู่ครองอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเกี่ยวกับฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง

ชา เป็นสัญลักษณ์ของการสิ้นสุดความเป็นสาวเพราะหากรับชาไว้แล้วจะได้เข้าสู่กระบวนการแต่งงานทันที ฉะนั้น ชาจึงเปรียบเสมือนการหมั้นและเป็นสัญญาประชาคมประกาศให้คนทั่วไปได้รับรู้ถึงสถานของฝ่ายชายและหญิงที่จะเปลี่ยนไป การเกี่ยวพาราตีมักพบบ่อยครั้งที่ผู้ชายหลายคนไปจีบสาวคนเดียวกัน เล่นดนตรีด้วยกัน เพื่อพิชิตใจสาว

ตามจารีตประเพณีของคนดาราอั้ง การจะไปจีบสาวต้องทำภารกิจให้เสร็จและต้องมั่นใจว่าเมื่อเข้าไปในบ้านสาวแล้วจะไม่ออกมาอีกบ้านอีกจนกว่าจะเสร็จการเกี่ยวพาราตี การเอาเครื่องดนตรีไปเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกให้ฝ่ายเจ้าสาวได้รับรู้ว่ามีหนุ่ม ๆ มาหาในบ้าน โดยใช้เสียงดนตรีเป็นสื่อ การที่คนดาราอั้งเมื่อขึ้นบ้านจีบสาวแล้วไม่ให้ลงมา เพราะเหตุผลการเดินเข้า ๆ ออก ๆ ในบ้าน เพราะอาจจะรบกวนพ่อแม่ฝ่ายหญิงที่กำลังพักผ่อนและทำการไม่ให้เกียรติพ่อแม่ฝ่ายสาว เมื่อเข้าบ้านแล้วผู้หญิงกับผู้ชายจะอยู่คนละฝั่งและใช้การมกมคายโต้ตอบกันโดยใช้ภาษาสุภาพกัน ฉะนั้นคนดาราอั้งจึงมีจารีตประเพณีที่ยึดปฏิบัติกันมาในการเกี่ยวพาราตี ดังนี้

- ๑.) เมื่อเดินเข้าบ้านแล้วไม่เดินออก
- ๒.) ไม่แตะเนื้อต้องตัว
- ๓.) ไม่ออกจากบ้าน

หากหนุ่มคนใดละเมิดกฎระเบียบขึ้นมาเช่น มีการแตะต้องตัวสาว พ่อแม่ฝ่ายสาวจะเรียกผู้อาวุโสในชุมชนมาตกลงค่าเสียหายและการจ่ายสินไหมโดยมากใช้เงิน อย่างไรก็ตามอาจได้พบเห็นหนุ่มสาวคนดาราอั้งหนีออกไปอยู่ด้วยกันเพราะไม่สามารถทนต่อกฎจารีตประเพณีที่เข้มแข็ง

โครงสร้างผู้นำชุมชน

หลักการที่ว่า ผู้นำต้องเคารพผู้อาวุโสกว่านั้น ดาราอั้งก็เป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่ยึดหลักการนี้อย่างแน่นแฟ้น ผู้นำมีหน้าที่เชื่องฟัง ปฏิบัติตามและนอบน้อมต่อผู้อาวุโสกว่า การสอนให้แสดงความเคารพผู้อาวุโสได้ผ่านกระบวนการความเชื่อเรื่องพิธีกรรมและวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งนี้มีการสอนคตินิยม เนติธรรม เพื่อความสงบของคนในชุมชนจึงสร้างกฎจารีตประเพณีอันเข้มงวดขึ้นมาสร้างบรรทัดฐานให้คนในสังคมปฏิบัติหรือละเว้นในแนวทางเดียวกัน

การใช้อำนาจในชุมชนคาราอั้งได้ใช้ผ่านตัวแทนหรือผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ตามภาษาคาราอั้งเรียกว่า “คู้น” เป็นกลุ่มคณะกรรมการชุดใหญ่ที่มีอำนาจในการบริหารจัดการในชุมชน ในคณะกรรมการนี้ ประกอบไปด้วย ดังนี้

๑.) จากั้ง เป็นหัวหน้าชุมชน

๒.) จะเร่ เลขา

๓.) คาร่า ประชาสัมพันธ์/แจ้งข่าวสาร

๔.) คณะ “คู้น”

คณะกรรมการชุดนี้เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือมีความจำเป็นต้องตกลง สร้างกฎระเบียบขึ้นมาในชุมชนก็จะมิจะเร่ประกาศให้คณะกรรมการ “คู้น” มาประชุมที่บ้านจากั้ง จากนั้นก็จะมีการถกเถียงและแลกเปลี่ยนกันในหลักจารีตประเพณีและข้อเท็จจริงต่าง ๆ การบริหารจัดการในชุมชนคาราอั้งนั้นอำนาจขาดไม่ได้อยู่ที่คนใดคนหนึ่งแต่จะมีการคานอำนาจซึ่งกันและกันถึงแม้ว่าจากั้งดูเหมือนจะเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สุดในชุมชนก็ตามแต่คณะกรรมการหรือผู้อาวุโส ยังมีอิทธิพลและสามารถค้ำในเรื่องต่าง ๆ ได้ไม่น้อยเช่นกัน

ในความเป็นชุมชนของชนเผ่าคาราอั้ง นอกจากมีคณะกรรมการหมู่บ้านแล้ว ยังมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ช่างตีเหล็กหรือ ค่ายะแร่ หมอดูหรือ ชาร่า หากศึกษาความเป็นบริบทของชุมชนแล้ว การรักษาสุขภาพและความเจ็บป่วยของคนชนเผ่าคาราอั้งแบ่งดังนี้

๑.) หมอสมุนไพรและหมอจับเส้นเอ็น เรียกว่า ชาร่าสนีบ

๒.) หมอเป่าคาถา เรียกว่า ชาร่าบู้

๓.) ขานูมีหรือหมอตำแย มีหน้าที่ทำคลอด

๔.) ดานูหม้อหรือหมอผู้ประกอบพิธีกรรมศาลหลักเมือง

๕.) ค่ายะ ผู้ดูแลวัดทางพระพุทธศาสนาและแกนนำผู้เฒ่าผู้แก่ หรือมีกษัตริย์ของไทยเรา